

PILKE

FEMINISTINEN & ANTIRASISTINEN SATEENKAARILEHTI

3/2021

PILKE

Feministinen ja antirasistinen sateenkaarilehti

3/2021

SISÄLLYS

Päätoimittaja

Kaamos Metsikkö, they/them

Kirjoittajat

Ada Kairavuori, she/her

Ella Leppänen, she/her

Essi Miettinen, she/her

Jutta Majava, she/her

Farhia Omer, she/her

Aalto Puutio, he/him

Kuvaajat

Oona Markkanen, she/her

Siiri Odia, she/her

Aalto Puutio, he/him

Silja-Riikka Seppälä, she/her

Kuvittajat

Sonja Voutilainen, she/they

Taitto

Helmi Päällysaho, she/her

Toimitussihteeri

Katriina Kontuniemi, she/her

Tuottajat

Marjuli Heliö, she/her

Iita Stenberg, she/her

Kiitos

Kasper Kivistö

Sophia Mitiku

Sophia Wekesa

Iitu

Mari

Venla

www.pilkelehti.fi

pilkelehti@gmail.com

@pilkelehti

Kannen kuva: Siiri Odia

04

Pääkirjoitus

06

Aktivistikuva: Kasper Kivistö

12

10 myyttiä antirasistisesta someaktivismista

22

Siellä koti missä musiikki

28

Valittuja perheitä

36

Sateenkaaren pilkettä

44

Sateenkaarimedian vuosikymmenet

Pääkirjoitus

Kuva:
Oona Markkanen

Ymmärsin hiljattain, miten syvää surua muunsukupuolisuuteni aiheuttaa omille vanhemmilleni. Oli pysäyttävää huomata, miten he ovat saaneet transsukupuolisuudesta kuvan luonnon ja yhteiskunnan karvaana rangaistuksena, ja miten he osaavat liittää siihen ainoastaan mielikuvia kivusta, vääryyden kokemuksesta ja itseinhosta. Omaksi yllätyksekseni jouduin vakuuttelemaan, ettei sukupuoleni ole seuraamus huonosta vanhemmuudesta tai traumasta.

Oma niin antirasistinen kuin queer-feministinen ajatteluni ja oppimiseni on viime aikoina keskittynyt mediarepresentaation tarkkailuun. En ole ainut, joka on huomannut, että ruskeat ja mustat ihmiset puhuvat mediassa lähes aina rasismista, ja transihmiset ovat esillä silloin, kun kyse on transfobiasta. Marginalisoitujen ihmisten paikka mediassa on edelleen poliittisena äänitorvena, ja vielä sellaisena, joka liitetään olennaisesti kärsimykseen.

Jos ruskeat ja mustat ihmiset esitetään yksipuolisesti puhumassa ainoastaan rasismista ja transihmiset saavat näkyvyyttä vain, kun kauhistellaan Suomen vanhentunutta translakia tai transfobisia ulostuloja, saa se aikaan mitä kummallisinta stressiä vähemmistöjen edustajissa.

Vaikka sorrosta on edelleen puhuttava äänekkäästi mediassa, queer-ihmisten tai rodullistettujen yksipuolinen rooli rakenteellisen väkivallan uhrina on rankka ja vääristävä. Minkään identiteetin ei pitäisi kuvata ensisijaisesti kärsimystä.

On upeaa saada nostaa Pilkkeen painopisteeksi se riemu ja kauneus, mitä vähemmistöt luovat ja kokevat. Tämän numeron jutussa *Siellä koti missä musiikki* (s. 22) **Sophia Mitiku** kertoo, ettei halua tulla nähdyksi pelkästään poliittisena äänitorvena. Mitiku toteaa, että marginalisoituja ihmisiä politisoidaan pelkällä olemassaolollaan ja hän toivoo, että hänen musiikkinsa herättäisi kuulijoissa kauneuden ja nostalgian kokemuksia politisoinnin sijaan. **Aalto Puutio** käsittelee *Valittuja perheitä* -tekstissään (s. 28) queer-ihmisten arkea ja elämää korostaen sitä rakkautta ja tiiviistä yhteenkuuluvuutta, joita queer-ihmiset voivat toisistaan löytää.

Itse olen joutunut huomaamaan miten yksipuolinen mediarepresentaatio on luonut hyvin vääristyneet raamit keskustelulle transsukupuolisuudesta, sekä valtavan kuilun minun ja vanhempieni välille. Heidän mediasta oppimansa mielikuva ei vastaa omaa kokemustani, jossa kivun rinnalla on paljon riemua ja euforiaa, joita oman identiteetin ja yhteisön löytäminen saa aikaan. Tuntuu vaikealta joutua vakuuttelemaan läheisilleni, että en ole pahoillani siitä, millainen olen.

Vähemmistöjen rooli mediassa muuttuu vähitellen, kun representaatioihin kiinnitetään huomiota. On tärkeää nostaa rakenteellisen rasismien ja homo- ja transfobian rinnalle voimauttavia onnistumisia. Ongelmien ja epäkohtien lisäksi on tärkeää näyttää myös arkista tekemistä ja olemista, joka ei ole sidottu poliittisiin aatteisiin tai kärsimykseen.

Ihanaa syksyä kaikille!

Terveisin,
päätoimittaja Kaamos Metsikkö

Aktivistikuva

Kasper Kivistö

Teksti: Essi Tellervo Miettinen

Kuvat: Silja-Riikka Seppälä

Kasper Kivistö aloitti aktivistiuransa transasioita ajavan Trasek-yhdistyksen juoksupoikana. Nyt hän on yksi Suomen tunnetuimmista transasiantuntijoista ja haluaa muistuttaa, ettei aktivistinkaan tarvitse olla täydellinen.

“Se on vähän sellanen, että kun antaa pikkurillin, se vie sormi kerrallaan koko käden.”

Näin **Kasper Kivistö** kuvailee suhdettaan aktivismiin. Kivistö ilmestyy haastattelupaikalle iloisena ja energisenä, vaikka edessä on yksi vuoden kiireisimmistä tasa-arvotapahtumista, Helsinki Pride -viikko.

Kivistö tekee asiantuntija-aktivismia transasioiden parissa. Tällä hetkellä hän toimii Trasek ry:n puheenjohtajana ja on juuri tullut valituksi Helsingin kaupunginvaltuuston varavaltuutetuksi vihreiden ryhmästä.

Hän on ollut myös perustamassa Lahteen sateenkaarijärjestöä, joka toimii pohjana paikalliselle Setalle sekä Miehet ry:tä, jonka hallituksessa hän vaikutti pari vuotta.

Suomeen perustettiin vuonna 2020 jopa parikymmentä uutta sateenkaarijärjestöä. Mitä useampi järjestö, sitä useammalle ihmiselle löytyy paikka, jossa voi harjoittaa aktivismia itselleen sopivalla tavalla ja turvallisesti.

Esimerkiksi Trasek ry keskittyy pääosin rakenteelliseen työhön, joka on hidasta eikä kovin mediaseksikästä. Trans ry tekee samaa vaikuttamistyötä sosiaalisen median ja joukkoistamisen kautta. Järjestöt ovat toisiaan täydentäviä.

Järjestöjen ja aktivistien välinen kommunikaatio ja luottamus ovat toimivan aktivismin ytimessä. Aktivismille jää enemmän voimavaroja, kun toimintata-voista ei tarvitse vääntää kättä.

Kivistön oma aktivistielämä alkoi Trasekin “juoksu-poikana” toimimisesta. Siihen aikaan taksikuskina toimineella Kivistöllä oli mahdollisuus esimerkiksi käydä lukemassa lausuntoja kesken päivän tauoil- laan. Oma tietämys transasioista kasvoi, ja pian Kivistön omilla sanoilla alkoi olla enemmän painoarvoa.

Tällä hetkellä Kivistö toimii liikenneopettajana ja se on tukenut myös aktivismityötä. Koulutustaidot, tiedon välittäminen ja pitkät hermot ovat vahvuuksia, joista on hyötyä myös aktivismissa.

Kivistöllä on pysyvä työpaikka ja perhe, jotka antavat voimavaroja ja varmuutta asettaa itsensä epä-mukaviinkin tilanteisiin aktivismissa.

“Pystyn istumaan sellaisissa kokouspöydissä, joissa puhutaan julmiakin asioita omasta identiteetistäni. Samassa pöydässä voi istua hyvinkin erimielisiä ihmisiä, ja paikalla saattaa olla sellaisia, jotka eivät hallitse sensitiivistä puhetta. Silti pitää pystyä ylläpitämään keskusteluyhteyttä ja luomaan luottamusta, vaikka itseen sattuu.”

Pelkästään vaaleissa ehdolla oleminen on aktivismia. Kyse on siitä, kuka saa näkyä, kuka asettua ehdolle, ketkä pääsevät paneelikeskusteluihin ja mistä niissä puhutaan.

Aktivisti-sanaan Kivistöllä on viha-rakkaus-suhde. Sana itsessään ei takaa sitä, että aktivistin työ olisi hyvää tai että hänellä olisi kosketuspintaa yhteisön asioihin.

Ongelmaksi voi muodostua esimerkiksi se, kun someaktivisti esittää henkilökohtaisia näkemyksiään asiantuntijalausuntoina. Silloin lukija saattaa sekoittaa fakta- ja kokemustiedon. Kivistö kuitenkin kiittelee vastuullista someaktivismia, jossa faktat tarkistetaan asiantuntijoilla.

“Unelmatilanteessa aktivisti-sana olisi titteli, joka ansaitaan yhteisöltä omien tekemisten perusteella”, Kivistö pohtii.

Hän toivoisi sanalla olevan enemmän arvostusta. Toisaalta hän myös pitää sanaan sisältyvästä vapaudesta ja ripauksesta anarkiaa.

”Usein esittäydyn asiantuntija-tittelillä. Asiantuntija mielletään usein objektiivisemmaksi kuin aktivisti, vaikka samaan aikaan voi olla molempia.”

Esimerkiksi lääkäri tietää transasioista lääketieteellisestä näkökulmasta, mutta ei välttämättä siitä, miten vähemmistöstressi vaikuttaa elämään. Asiantuntija-aktivistit sen sijaan ymmärtävät laajemmin elämän eri osa-alueiden vaikutuksista toisiinsa.

Asiantuntijuuden ja kokemusasiantuntijuuden eron tulisi olla Kivistön mukaan selkeämpi, erityisesti mediassa toimiville. Asiantuntijalta on epäkohteliasta pyytää avaamaan henkilökohtaista kokemusta ja kokemusasiantuntijalta ei voi odottaa täydellistä asiantuntijuustietoa esimerkiksi translaista. Molemmat roolit ovat arvokkaita ja täydentävät toisiaan.

Myös politiikka on työkalu, jolla voi muuttaa vallitsevia asiantiloja. Pelkästään vaaleissa ehdolla oleminen on aktivismia. Kyse on siitä, kuka saa näkyä, kuka asettua ehdolle, ketkä pääsevät paneelikeskusteluihin ja mistä niissä puhutaan.

“Yhdessäkään viime eduskuntavaalien paneelikeskustelussa ei kysytty sukupuolen moninaisuudesta tai translaista, joten nostin asian esille ja pakotin muut panelistit kertomaan kantansa. Se oli hyvinkin suoraa aktivismia.”

”Jos me muutetaan maailman valtarakenteita, niin ryhmänä valkoisilla cis-heteromiehillä on vähiten voitettavaa. Yksilötasolla sen sijaan tasa-arvon lisääntyminen vapauttaa miehiäkin ahtaasta roolista ja antaa mahdollisuuksia hakea omaa onnea entistä laajemmin.”

Kuntapolitiikalla on Kivistön mukaan suuri rooli tasa-arvoasioiden ajamisessa. Vuonna 2020 Kivistö toimi Helsingin kaupungin tasa-arvotoimikunnan puheenjohtajana. Alun perin varajäsenen paikalla toimikunnassa istunut Kivistö pystyi varajäsenenä ollessaan muotoilemaan uudestaan toimikunnan perustehtävän. Toimikunnan aiempi tarkoitus oli naisten ja miesten välisen tasa-arvon edistäminen, nykyään toimikunnan tehtävänä on kaikkien sukupuolten tasa-arvon edistäminen.

Toimiminen sekä puoluepolitiikassa että järjestöpuolella aktivistina vaatii reflektointia omien roolien vaikutuksista toisiinsa. Aktivistin täytyy osata tarvittaessa pitää erillään puoluepolitiikka, järjestötoiminta sekä henkilökohtaiset näkemykset.

”Näissä pitää olla kieli keskellä suuta, ettei sotke agendoja. Ensimmäisissä vaaleissa, joissa olin ehdolla, näitä oli vaikea erotella, mutta nyt menee jo huomattavasti paremmin. Kukaan ei ole täydellinen”, Kivistö toteaa.

Kaikki aktivismi ei ole hyvää aktivismia. Toisten haavoittuvien ihmisryhmien bussin alle heittäminen oman asian edistämiseksi on väärin. Myöskään täydellisyyttä tavoitteleva ja stressiä tuottava aktivismi ei ole Kivistön aktivismia. Kellään ei ole resursseja hallita minkään asian suhteen täydellistä termistöä eikä se voi olla vaatimus toteuttaa aktivismia.

Jokainen tekee aktivismiaan eri painopisteistä käsin. Kun Kivistö on kouluttamassa, hän saattaa stressata, että osallistujien joukossa on muita sukupuolivähemmistöihin kuuluvia. Koulutukset ovat yleensä lyhyitä, joten sisältöä täytyy karsia. Kivistö toivoisi ymmärrystä sille, ettei lyhyessä ajassa pysty käsittelemään transoikeuksia täysin kattavasti.

Hyvää aktivismia on sellainen, jossa osataan tunnistaa ja erottaa oma mielipide ja faktat. Ei ole reilua ilmaista omaa mielipidettä niin, että se vaikuttaa ulospäin koko yhteisöä koskevalta.

”Hyvä aktivismi on mukaankutsuvaa, eikä ulossulkevaa. Ulospäin saattaa joskus näyttää siltä, että aktivismissa odotetaan täydellisyyttä. Jos kuitenkin kysyy aktivistiyhteisöissä toimivilta, todennäköisesti vastaus on päinvastainen.”

Sukupuolittuneisuus näkyy aktivismissa. Kivistö löytää useita eri syitä sille, miksi aktivistikentällä näkee enemmän naisia.

”Jos ei ole kokenut sitä, kuinka ovet suljetaan nenän edestä sen vuoksi kuka olet, voi olla vaikeaa löytää motivaatiota muuttaa asioita”, Kivistö pohtii.

”Haavoittuvassa asemassa olevilla on vähemmän menetettävää. Jos me muutetaan maailman valtarakenteita, niin ryhmänä valkoisilla cis-heteromiehillä on vähiten voitettavaa. Yksilötasolla tasa-arvon lisääntyminen vapauttaa miehiäkin ahtaasta roolista.”

Kivistö kokee, että nyt ollaan konkreettisen muutoksen äärellä, ja on jaksettava viedä se maaliin asti, vaikka uuvuttaisi. Motivaatio jatkaa aktivismia tulee siitä, että työ on yksinkertaisesti kesken.

”Niin kauan kun meillä järjestelmällisesti syrjitään ja rikotaan ihmisiä, niin kauan työ on kesken. Transnuoret ovat suurin syy joka pitää aktivismin liekkiä yllä.”

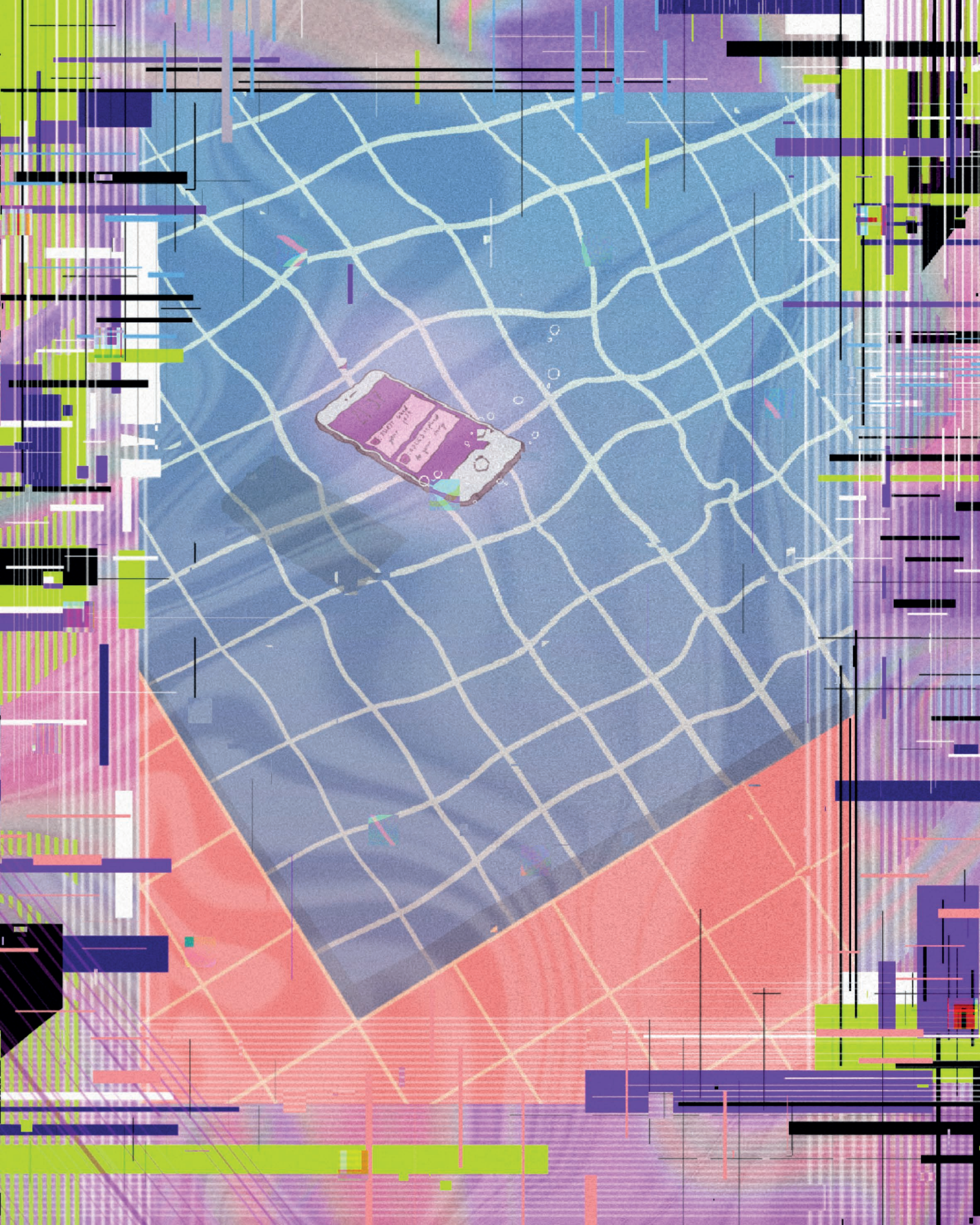
Niin kauan kuin yhteisö tarvitsee Kivistön työpanosta, hän on valmis sitä antamaan. Samalla hän pyrkii ohjaamaan ja tukemaan seuraavaa aktivistisukupolvea. Tällä hän tarkoittaa uusien aktiivista mukaanottamista tilaisuuksiin ja tiedon jakamista eteenpäin.

Tulevaisuudelta Kivistö odottaa sitä, että voi katsoa ylpeästi vierestä uuden aktivistisukupolven työtä.

”Jossain vaiheessa sitä tulee oman työnsä pahimmaksi jarruksi. Enhän minä oikeasti enää tiedä esimerkiksi millaisia haasteita transnuorilla on koulussa, koska aiheeseen ei ole henkilökohtaista kosketuspintaa.”

Siksi hän haluaakin siirtää tietouttaan aiheesta eteenpäin. Nuoremmalla aktivistisukupolvella on parempi käsitys ja omakohtainen kokemus siitä, mikä on transoikeuksien polttava piste juuri nyt.

”Aktivismissa jokaisen kuuluukin tehdä oma osansa ja tietää, milloin on aika antaa tilaa uusille.”

10 myyttiä antirasistisesta someaktivismista

Tarvitseeko olla asiantuntija, jotta voi olla antirasistinen aktivisti? Onko someaktivismi vain performatiivista, vai onko siitä käytännöllistä hyötyä? Pyysimme **Sophia Wekesan** avaamaan ja korjaamaan antirasismiin liittyviä myyttejä kanssamme. Wekesa on antirasistisen ja kulttuurisen sensitiivisyyden asiantuntija, entinen nuorisotyöntekijä sekä nykyinen DJ, tanssija ja monilahjakas somevaikuttaja.

Teksti:
Ada Kairavuori & Jutta Majava

Kuvitus:
Sonja Voutilainen

Myytti 1: Antirasistinen someaktivismi on oman sädekehän kiillotusta.

”Kun someaktivismia tekee omalla henkilötilillä ja innostuksella, kyllähän siitä voi saada myös kehuja ja ulkoista validaatiota”, Sophia Wekesa toteaa.

Hän kuitenkin lisää, että asetelma on erilainen, jos aktivismia tehdään yhteisön tai asian tilillä. Tällöin yksittäiset henkilöt eivät anna yhtä näkyvästi kasvojaan käsiteltävälle aiheelle.

”Jos tekee antirasistista työtä siten, että oikeasti onnistuu ravisuttamaan rakenteita, silloin keskustelut herättävät vaikeita tunteita. Muutos

tapahtuu siellä vaikealla alueella. Jos someaktivismin keskiössä on oman sädekehän kiillottaminen, se ei ole antirasistista.”

Ihmisen hyvyyden mittariksi antirasistisesta someaktivismista ei ole. Wekesa muistuttaa, että ilkeäkin ihminen voi tehdä antirasistisia tekoja ja kiltti ihminen olla rasisti: kyse on yksilöitä suuremmista yhteiskuntaa läpileikkaavista rakenteista.

Myytti 2: Someaktivismi on performatiivista, joten sillä ei ole todellisia vaikutuksia yhteiskuntaan.

Performatiivinen aktivismi (*performative activism*) on aktivismia, jota tehdään pääasiassa oman statuksen parantamisen vuoksi ilman, että se tähtäisi todelliseen muutokseen.

Wekesa huomauttaa, että muiden tuottaman sisällön jakaminen voi näyttäytyä helpommin performatiivisena kuin itse tuotetun.

”Jos tuottaa sisällön itse, on joutunut käymään paljon itsenäistä pohdintaa siitä, miten haluaa mielipiteensä sanoittaa. Uskon, että jos itse tuottaa sisältöä, niin ei se silloin ole performatiivista, vaan silloin on täytynyt miettiä myös se,

mihin asiaan haluaa sisällöllään vaikuttaa.”

Wekesa tuo esiin, että tietty performatiivisuuden taso on hyväkin asia: se voi olla keino harjoitella keskustelua sekä tunnustella, miltä antirasistinen aktivismi ja keskusteluun osallistuminen tuntuu. Performatiivisuudestakin huolimatta kyse on todellisesta vaikuttamisesta silloin, kun sosiaalisen median sisältö saa ihmisen pysähtymään yhteiskunnallisen asian äärelle.

Wekesa toivoo kuitenkin, ettei aktivismi jäisi performatiiviselle tasolle, vaan käynnistäisi itsenäistä ajattelu- ja oppimisprosessia.

Myytti 3: Jotta voi osallistua antirasismia koskevaan somekeskusteluun, täytyy olla hyvin perehtynyt aiheeseen. Pitää olla varma, ettei sano mitään väärin.

”Kuka tässä elämässä on koskaan sanonut mitään täysin oikein?” Wekesa hymähtää.

”Antirasismissa on enemmänkin kyse rakenteiden poisoppimisesta ja uudelleenoppimisesta. Sinun ei tarvitse olla oikeassa. Täytyy olla valmis olemaan väärässä ja ymmärtää se osaksi kasvuprosessia.”

Rasismi ei ole vain sitä, että ihmiset huutelevat herjauksia nakkikiskalla. Antirasismiin liittyy monimutkaisia teorioita ja strategioita, joiden oppiminen on hyödyllistä. Ne auttavat pitä-

mään mielessä, että rakenteellinen rasismi on isompi asia kuin mitä arkielämässä voi havaita.

Keskusteluun voi osallistua kuka vain omasta tietopohjasta riippumatta. On kuitenkin hyvä muistaa antaa tilaa niille, jotka tietävät aiheesta enemmän kuin itse.

Wekesa muistuttaa, ettei antirasismien teorioiden ja strategioiden opettelu kuitenkaan takaa kenellekään uskottavaa tai koskematonta asemaa keskustelussa.

Myytti 4: Someaktivismi laiskaa aktivismia, sillä sitä voi tehdä jakamalla pelkästään muiden tekemää sisältöä.

Wekesa tuo esiin, että joskus aktivismikin saa olla helppoa ilman, että se on laiskuutta. Kaiken ei tarvitse olla raskasta ollakseen vaikuttavaa.

”Jos ei ole omaa mielipidettä, se on täysin ok – sitten voi jakaa tietoa ja toisen näkökulmaa. Kaikilla ei ole kaikkeen valmista sanottavaa. On turha syyllistää ihmisiä siitä, että he ’vain’ jakavat muiden tuottamaa sisältöä. Sehän on tosi hyvä, ja kaikkien pitäisi tehdä edes niin.”

Muiden tekemien postausten jakaminen edesauttaa sitä, että tärkeät ulostulot tulevat nädyiksi ja kuulluiksi.

”Jos itse on etuoikeutetussa asemassa, niin liittolaisen työ on usein myös tilan antamista ja sitä, että vahvistaa toisten ääntä. Myös oman etuoikeutensa pohtiminen on hyvä tapa osallistua keskusteluun sen sijaan, että esimerkiksi vain kauhistelisi, kuinka kamalaa jokin on.”

Myytti 5: Antirasistinen someaktivismi on puoluepoliittista.

”Kyllä ja ei. Tämä on vaikea kysymys”, Wekesa toteaa.

Pilkkeen toimitus kysyi antirasistiseen someaktivismiin liittyviä mielleyhtymiä anonyymilla keskustelupalstalla, jossa väite jakoi mielipiteitä. Vastaajista suurin osa oli sitä mieltä, että antirasistinen someaktivismi keskittyy tiettyjen puolueiden edustajien julkiseen haukkumiseen.

”En koe, että esimerkiksi rasistiset poliitikot ovat sellainen kohderyhmä, joihin kannattaa vaikuttaa.

Kohteena eivät ole rasistiset yksityishenkilöt, vaan rasistiset rakenteet ja rasistiset ajatusmallit meissä kaikissa.”

”Keskusteluissa nousee monesti myös esiin se, että kun puhutaan jostakin rasismiin liittyvästä ajattelutavasta, niin joku tulee kysymään, että miksi tässä kritisoidaan jotain tiettyä puoluetta. Usein ne ihmiset tekevät sen linkin itse.”

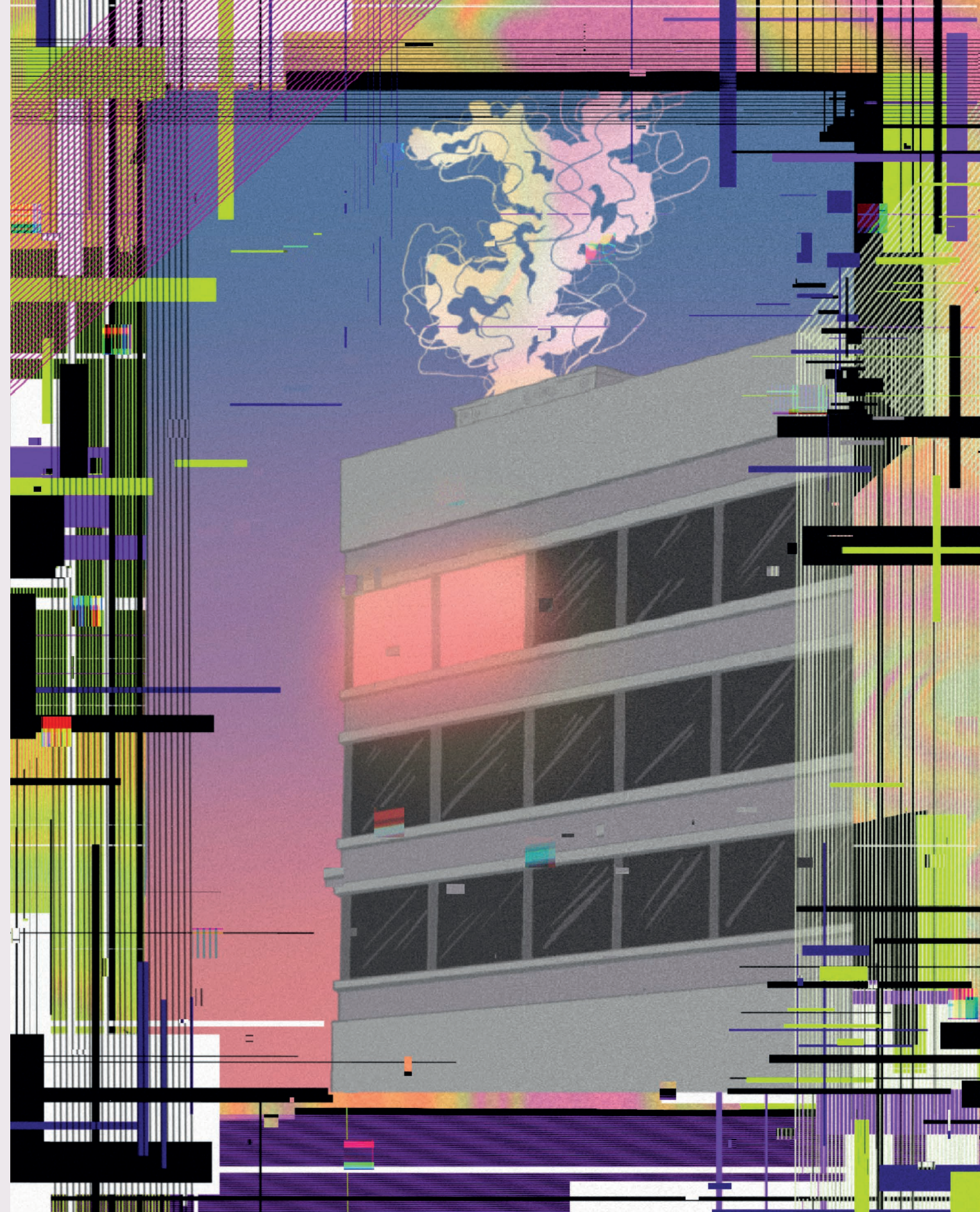
Myytti 6: Ihmiset, jotka ovat aktiivisia antirasisteja somessa, ovat sitä jatkuvasti muuallakin.

”Ihan kuin meillä ei olisi muuta tekemistä. Mietin ihastuksiani, käyn vessassa, käyn suihkussa ja yritän jaksaa laittaa ruokaa. Koen tällaiset väitteet todella ikävänä yksinkertaistuksena itsestäni ihmisenä”, Wekesa toteaa.

Wekesa kertoo entisten kumppaneidensa todenneen, että he haluaisivat välillä vain hetken levätä. Wekesa toivoo samaa, mutta todellisuudessa se ei ole mahdollista.

”En voi päättää, milloin kohtaan rasismia, eikä kukaan kysy onko minulla siihen aikaa ja energiaa.”

”Kuitenkin on feministinen ja antirasistinen teko muistaa elää jo nyt omaa utopiaa. Joskus paras teko on nauttia omasta elämästä, koska valkoinen ylivalta ei halua sinun olevan vapaa ja kokevan täyttymistä. Hyvinvointi ja itseensä panostaminen on se, mistä löydämme vapautumisen.”

Myytti 7: Jos puhuu julkisella alustalla antirasismista, pitää olla valmis vastaanottamaan siitä aiheutuva viha ja häirintä.

“Ei”, Wekesa sanoo välittömästi, ja pitää hetken tauon.

Wekesa toteaa, että hänellä on yksinkertaisesti muuta tekemistä kuin vihaviesteihin reagoimista.

“Joudun itse onneksi melko harvoin häirinnän kohteeksi, sillä osaan ennakoida ja välttää sitä. Mutta silloin kun saan vihaisia yksityisviestejä, vastaan vaan, että ok. Minun ei tarvitse saada tätä kyseistä ihmistä tajuamaan rasismiaan. Tässäkin tilanteessa minun olemassaoloni, mielipiteeni ja kokemukseni ovat todellisia, riippumatta siitä, tajuaako joku yksittäinen ihminen sitä.”

“Kaikki resurssit, jotka käytän vihaan ja häirintään vastaamiseen on pois siitä, mitä käyttäisin hyvään ja terveeseen keskusteluun. Tai vaikka ihan omaan elämäni ja niihin asioihin, joista nautin tai joista saan palkkaa.”

Myytti 8: Vain naiset ovat aktiivisia antirasisteja sosiaalisessa mediassa.

Jokainen voi luoda omannäköisensä alustan sosiaalisessa mediassa – myös he, joiden ääni ei muuten tule kuulluksi yhteiskunnassa, Wekesa pohtii. Miehet eivät välttämättä koe tarvitsevansa tämän tyyppisiä alustoja, eivätkä siksi ole niin aktiivisia somekeskusteluissa.

”Olen käynyt oman yhteisönikin sisällä keskustelua siitä, että olisivatko naiset jo tehneet tarpeeksi työtä tämän asian parissa ja voisivatko miehet vaihteen ottaa enemmän vetovastuuta. Lähtökohteisesti kyllä ajattelen, että nyt olisi miesten aika alkaa tekemään antirasistista someaktivismia.”

Miehet tuntuvat loistavan valitettavan paljon pois saolollaan, kun kyse on sosiaalisessa mediassa käytävästä antirasistisesta keskustelusta.

Myytti 9: Oman rodullistetun identiteetin esiin tuominen somekanavissa on aina aktivismia.

“Kyllä ja ei”, Wekesa vastaa.

Wekesa toteaa, että marginalisoituna ihmisenä kaikki hänen tekonsa saatetaan tulkita poliittisina.

“Ihmiset tulevat aina tekemään oudot tulkintansa ihonvärini perusteella. En itse voi sille mitään, miten muut ihmiset näkevät minut ja tekoni. Se on asia, josta täytyy joskus oppia päästämään irti ja vain elää omaa elämäänsä, vaikka muut näkisivät pelkän olemassaoloni poliittisena.”

“Huomaan usein itsessäni tarpeen olla muiden silmissä kaikkea ja ei mitään, samaan aikaan intellektuelli ja tosi tyhmä. En jaksa sitä, että joku näkee minut yksiulotteisesti, koska en ole yksiulotteinen. Saatte ensin poliittiset some-rantit ja sitten videot minusta tanssimassa alasti ja kännissä.”

“Meidän ei tarvitse häivyttää ihmisyyttämme ja säännöstellä omaa ‘kunnollisuuttamme’ ollaksemme uskottavia ja vaikuttavia.”

Myytti 10: Someaktivismi on sävyltään katkeraa ja vihaista: aina nostetaan vain niitä asioita esiin, jotka ovat huonosti.

“Jos haluat enemmän positiivista sisältöä, niin ala tuottamaan sellaista. Antirasististen aktivistien ei tarvitse olla mukavia, koska rasismi ei ole mukavaa.”

Wekesa kertoo usein käyttävänsä huumoria keinona kannatella tunteitaan tehdessään aktivismia. Hän ei kuitenkaan koe tarvetta pehmentää antirasistista sanomaa kuulijoiden vuoksi. Joskus ikävien aiheiden on tärkeää tuntua ikäviltä.

Tunneilmaisun asema sosiopoliittisissa keskusteluissa on hyvä muistaa. Sosiaalinen media alustana tuo paljon kaivattua tilaa ilmaista mielipiteensä suoraan tunteiden kautta, murehtimatta kunnollisuudesta ja painokelpoisuudesta.

“Meille on opetettu, että viha johtaa aina väkivaltaan, että vihalla ei ole tervettä ja rakentavaa osuutta elämässä. Tämä on johtanut siihen, että ihmiset pelkäävät omia vihan tunteitaan, ja muiden vihan ilmaisua

– paitsi jos he ovat valkoisia cis-miehiä.”

Viha itsessään ei ole Wekesan mukaan ongelma. Maailmassa on paljon vihaisia ihmisiä, jotka osaavat olla satuttamatta muita. Viha voi olla tärkeä työkalu, sillä se usein syntyy siitä kun jonkun rajat on ylitetty.

“Jos joku sanoo minulle etten saa olla vihainen, he sanovat samalla että minun täytyy ottaa kaikki vastaan ja päästää irti omista rajoistani saadakseni osallistua keskusteluun. Siinä kohtaa haluan vain poistua, kunnes toinen osapuoli oppii kunnioittamaan muiden rajoja.”

Aktivistien tunteellisesta sävystä näkee, että asia josta keskustellaan on oikeasti painava. Tunteet ja todellisuus eivät ole vastakohtia, etenkin aiheessa joka koskee kokonaisten ihmisryhmien hyvinvointia ja oikeuksia.

Sophian suosittelemat
Instagram-aktivistit:

@alokvmenon
@decolonizemyself
@decolonizesapmimemes
@freedommovement.co
@galdemzine
@itscharmaj
@khadija.mbowe
@mattmcgorry
@moemotivate
@notoriouscree
@peahceproject
@pehmeeg
@rlitakatemia
@romaniuprising

SIELLÄ KOTI MISSÄ MUSIIKKI

Sophia Mitiku on monipuolinen laulaja ja taiteilija, joka tutkii aistillisuuden, nostalgian ja kuoleman teemoja musiikissaan. Hän näkee Suomen musiikkiksenessä parantamisen varaa, sillä esimerkiksi marginalisoituja ryhmiä ei huomioida riittävästi. Ensi vuonna hän julkaisee debyyttialbuminsa *Copacabana*.

Teksti: Farhia Omer
Kuvat: Siiri Odia

Sophia Mitiku, 26, on amerikkalaissyntyinen maailmaa nähnyt muusikko, jonka isä on etiopialainen ja äiti korealainen. Mitiku ehti asua perheineen pitkään Saksassa, kunnes tiet johtivat Suomeen noin 14 vuotta sitten.

Etnisyyteen ja monikulttuuriseen identiteettiin liittyvät kysymykset ovat aina olleet osa Mitikun elämää. Osittain niiden ansiosta hän on rohkaistunut perehtymään omiin juuriinsa ja hakemaan niihin yhteyttä.

Monikulttuuriset lapset kasvavat usein muiden määriteltävinä ja odotusten alaisina, ja siihen Mitiku toivoisi muutosta. Muut ihmiset ovat jo kauan määritelleet sitä mitä Mitiku on. Hän itse pyrkii välttämään asettamasta itseään lokeroihin.

“Nimikkeet palvelevat enemmän muita kuin itseäni. Tunnen oloni mukavaksi sellaisena mitä olen, tunnen ja koen. Minussa on paljon abstraktiutta, jota ei tarvitse lokeroida.”

Monikulttuurisesti kasvaminen ja tiheä maisemanvaihto lapsuudessa ovat antaneet Mitikulle valtavrasta poikkeavan perspektiivin kodin merkityksestä. On yleinen käsitys siitä mitä koti on, mutta kun tulee siitä poikkeavista lähtökohdista, kodin määritelmä pitää luoda itse, Mitiku pohtii.

Ensimmäiset muistot Suomesta sijoittuvat Ouluun, josta Mitiku muutti myöhemmällä iällä Helsinkiin. Helsinki sopii Mitikulle paremmin, mutta kaihtamansa valtakulttuurin yksitoikkoisuus yhä näkyy ja tuntuu, myös musiikkiteollisuudessa. Se on saanut pohtimaan omaa paikkaa skenessä ja uran luomista muualla.

“En ole koskaan epäillyt, haluanko laulaa omalla kielelläni vai en, vaan pikemminkin onko tämä minulle oikea maa tehdä musiikkia.”

Suomen musiikkiteollisuudelta Mitiku toivookin enemmän riskinottoa, sillä hänen mielestään uniikkiutta ja omaperäisyyttä ei palkita. Musiikkityyliinään valtavrasta poikkeavan voi olla vaikea myydä tuotettaan.

“Valtamedia ja radio eivät aina juhli musiikkikulttuurin monimuotoisuutta. Se heijastaa monimuotoisuuden puutetta alan hallinnollisissa asemissa.”

Mitiku huomaa, että Suomessa ja etenkin Oulussa on ollut vaikeaa tuntoa kuuluvuutta ja yhteisöllisyyttä. Hän sanoo olevansa onnekas saadessaan Helsingissä tutustua ihmisiin bipoc- ja queer-yhteisöistä ja löytäessään niistä valitsemansa perheen. Bipoc on lyhenne sanoista *black, indigenous* ja *people of color*.

Olinpaikastaan riippumatta musiikki on aina ollut läsnä Mitikun elämässä. Se on toiminut lapsuudesta asti eräänlaisena pakoväylänä todellisuudesta.

Mitiku ei kuitenkaan aina ole tehnyt itsensä kuulosta musiikkia. Musiikkiuran alkutaipaleilla hän koki jatkuvaa tarvetta todistella itseään, etenkin miesvaltaisissa tiloissa.

“Naisesta yleisesti oletetaan, ettei hän tiedä mitä on tekemässä, tai että hän tarvitsee apua.”

Ruskeana naisena Mitiku käy ajoittain läpi mietintäprosessia, että johtuuko mahdollinen eriarvoistava kohtelu hänen naiseudestaan, ruskeudesta vai molemmista.

Mitiku toivoo tapahtumajärjestäjiltä enemmän tietoisuutta esiintymistilojen luomisessa, varsinkin kun on kyse queer-, poc- ja naisesiintyjistä. Järjestäjien tulisi ottaa huomioon esiintyjien yksilökohtaiset tarpeet ja luoda tilaa, joka takaisi kaikille turvallisen esiintymiskokemuksen.

”Onko
poliittista
olla
oma itsensä?”

Suurin vastuu turvallisempien tilojen edistämiseksi on järjestäjillä, mutta yleisö on velvollinen kohtelevaan jokaista osallistujaa kunnioittavasti ja ilmoittamaan, jos näkee häiritsevää käytöstä.

Mitikun mukaan jokaisessa tilassa tulisi olla erityisesti yleisölle suunnatut turvallisemman tilan ohjeet. Vastuun ei kuitenkaan pitäisi jäädä vain tiettyyn tilaan, vaan sen pitäisi olla mentaliteetti, johon sitoudutaan.

“Meidän ei pitäisi olla suljetussa tilassa, jotta voisimme tuntea olomme turvallisiksi.”

Mitiku tiedostaa, että tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioista puhuminen leimaa helposti poliittiseksi, ja hän näkee siinä ongelman. Skeptisyyttä herättää erityisesti poliittisen musiikin määrittely, koska se vahvasti maalittaa tiettyjä vähemmistöryhmiä, varsinkin rodullistettuja ja queer-ihmisiä. Marginalisoituja ihmisiä jatkuvasti politisoidaan, ja se luonnollisesti ulottuu kaikkeen tekemiseen.

“On eroa olla poliittinen tai politisoitu. Voi tunnistaa jonkun puhuvan yhteiskunnan ongelmista elämäntarinansa kautta, mutta onko se poliittista? Onko poliittista olla oma itsensä?”

Omalla musiikillaan Mitiku on pyrkinyt konkretisoimaan sisäistä maailmaansa. Hän antaa vastuun tulkinnasta kuuntelijalle, eikä ole halunnut asettaa täytettyjä odotuksia: kun musiikkia julkaisee, se ei ole enää sinun. Musiikki ymmärretään paljolti omien kokemusten kautta, ja näin ollen sanoma riippuu kuuntelijasta.

Mitiku toivoo musiikkinsa muistuttavan kauneudesta. Kauneudesta sen epätäydellisessä, melankolisessa ja inhimillisessä muodossaan.

Ensi vuoden puolella julkaistaan Mitikun ensimmäinen albumi *Copacabana*, jonka muusikko sanoo olevan tuotannostaan eniten hänen itsensä kuuloinen. Albumi on ollut Mitikulle kolmivuotinen prosessi “maailman rakentamista”, jonka aikana hän on kasvanut niin artistina kuin ihmisenä. Aivan kuin Mitikukin, albumi on abstrakti kokonaisuus.

“Kun katsomme taaksepäin muistojamme, emme muista mitään niin voimakkaasti, kuin miltä ne siinä hetkessä tuntuivat. Tämän haluan tuoda esiin musiikillani, ainakin tällä albumilla.”

Mari (vas.) ja Venla

Valittuja perheitä

Teksti & kuvat: Aalto Puutio

Perheenjäseniä sitovat usein toisiinsa lailliset tai biologiset kytkökset, mutta aina näin ei ole. Tällöin perhettä kutsutaan valituksi perheeksi. Joillakin queer-ihmisillä suhde biologiseen perheeseen on vaikea, jolloin valitun perheen merkitys korostuu.

Jyväskylän Kuokkalassa on lato, joka on keskeinen osa erään valitun perheen tarinaa.

Tässä teatteriladossa lapset **Venla, Mari, Milla, Olivia, Emmi** ja **Ilona** tutustuivat toisiinsa. Vuosi oli 2012, ja suurin osa heistä oli ollut mukana teatteriyhdistys Kulissin toiminnassa jo pidempään.

”Yhtenä päivänä isompi joukko teatterilaisia kerääntyi Ilonalle. Siellä meidän ryhmämme tunsu vetoa toisiinsa ja jotain alkoi rakentumaan”, Venla kertoo.

Venla ja Mari, joita juttuun on haastateltu, haluavat esiintyä jutussa vain etunimellään. Muiden perheenjäsenten nimet on muutettu.

Kuuden ystävän joukko ryhtyi kokoontumaan yhä useammin myös teatterin ulkopuolella. Ilonan perheellä oli rantahökkeliksi kutsuttu mökki, jossa ystävykset saunoivat esitysten jälkeen aamukuuteen

saakka – tai ne lapsista valvoivat, jotka jaksoivat pysyä hereillä, Mari lisää.

”Missä sitä paremmin ystäväystyisiä kuin saunassa”, Venla nauraa.

He olivat myös leivontakerho: aina kun kokoonnuttiin, myös leivottiin jotakin. Ja kun leivonnainen paistui, ystävykset istuutuivat uunin eteen lattialle ja kertoivat toisilleen synkkiä salaisuuksia, joita he eivät jakaneet kenellekään muulle.

Lapsuusvuosien kuluessa ryhmä tiivistyi ja läheni. Toisinaan ryhmässä kulki mukana vaihto-oppilaita, sillä heitä asui usein Ilonan perheessä. Ja kun ystävykset kasvoivat vanhemmiksi, he lähtivät vuoron perään lukiovaihtoon. Yhteys kuusikon välillä kuitenkin säilyi, vaikka välillä joku ystävyksistä asuikin toisella puolella maailmaa.

Valitun perheen kanssa saa olla oma itsensä

On kulunut melkein kymmenen vuotta siitä, kun Marin ja Venlan valittu perhe syntyi.

Perheenjäsenet ovat kasvaneet aikuisiksi. He ovat muuttaneet omilleen, suurin osa pois kotikaupungista Jyväskylästä, ja kumppaneita on tullut ja mennyt. Moni heistä opiskelee tai aloittaa opintonsa yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa, osa on jo pian siirtymässä työelämään.

Paljon on muuttunut, mutta samalla Marista ja Venlasta tuntuu siltä, ettei mikään ole toisin. Enää he eivät kokoonnu niin usein kuin ennen. Kaikille sopivan ajan löytäminen on vaikeaa, kun ystävykset asuvat eri kaupungeissa ja arki on kiireistä. Kun lopulta tavataan, kuulumisia vaihdetaan pitkään, mutta samalla kaikki jatkuu siitä, mihin se on viimeksi jäänyt. ”Kun olemme yhdessä, päältä putoaa jonkinlainen kuori. Silloin saa hengähtää ja ryhti laskee. Tulee sellainen olo, että on kotona”, Venla kuvailee.

Myös Marilla on valitun perheen kanssa ollessaan aina turvallinen olo. Hänen ei tarvitse miettiä, mitä muut ajattelevat hänestä. Toiset kyllä kertovat suoraan, mitä mieltä mistäkin ovat.

Ryhmän sisällä ei tarvitse esittää mitään. Jos itketään, saa itkeä, ja toisille voi näyttää itsestään sellaisiakin puolia, joita ei näyttäisi muille.

Valitun perheen sisäinen dynamiikka on säilynyt samanlaisena alusta saakka.

“Kun olemme yhdessä, päältä putoaa jonkinlainen kuori. Tulee sellainen olo, että on kotona.”

”Mari kattaa pöydän ja Milla sytyttää grillin”, Venla kertoo. ”He ovat isä ja äiti, he siivoavat ja tiskaavat ja järjestävät kaiken.”

Maria ja Millaa kolme vuotta nuorempi Venla on ryhmän vauva, ja häntä kohdellaan yhä perheen pienimpänä. Kun kokoonnutaan yhdessä mökille, saavat Venla ja Emmi sytyttää saunan, sillä se on ainut tehtävä, joka heille luotetaan.

”Emmillä on neuvojan rooli, häneltä saa rankkaa rakautta ja kovaa tykitystä. Olivia on lellijä ja hupsutte-
lija, mutta myös hirveän määrätietoinen. Ilona taas on käytännönläheinen ja todella älykäs. Vaikka hän on saman ikäinen kuin Venla, hän ei ole lainkaan vauva, vaan hän on vanha sielu.”

Kaikki ovat surullisia siitä, jos joku ei pääse tulemaan tapaamiseen, mutta se myös ymmärretään. Vaikka mukaan ei joka kerta pääsisikään, siitä ei tule ulkopuolista oloa, sillä jokainen tietää silti olevansa tärkeä osa ryhmää.

”On aina ihanaa palata yhteen. Vaikka olisi kivaa nähdä useammin kuin kerran puolesta vuodessa, sitä ei välttämättä tarvitse, sillä tiedän, ettei ystävyys häviä mihinkään”, Mari toteaa.

Tiiviistä kämppisyhteisöstä valituksi perheeksi

Elettiin alkuvuotta 2019. Tamperelainen ammattikoulu oli tarjonnut mahdollisuuden lähteä neljäksi kuukaudeksi vaihtoon Hollantiin. 19-vuotias **litu** lähti, tietysti.

Hollannissa litu jakoi kodin yhdessä viiden samassa koulussa opiskelleen vaihto-oppilaan kanssa. litu sai huonekaverikseen parikymmentä vuotta itseään vanhemman **Julianan**. Pian myös litua pari vuotta nuorempi **Sara** alkoi viettää aikaa heidän huoneessaan. Sara ja Juliana opiskelivat eri alaa kuin litu, eikä hän ollut tavannut heitä koulussa Tampereella, mutta nyt jokin heissä veti puoleensa.

Yhteisestä huoneesta tuli kohtaamispaikka, ja nopeasti kolmikokouksen välille kehittyi perhedynamiikan kaltainen yhteys. Odotettiin toisia kotiin töistä ja ilahduttiin, kun toinen palasi.

litu

”Jotenkin elämä ja energiat kohtasivat”, litu kuvailee. Kolmikkoa yhdisti samanlainen elämäkatsomus. He jakoivat ajatuksiaan elämästä ja mielenterveydestä, ja nauroivat yhteisille asioille.

Vaihto Hollannissa muutti litun näkemystä yhdessä toisten ihmisten kanssa asumisesta. Aikaisemmin hän ei olisi halunnut kämppeiksiä – nyt hän oli ihmeissään, että ihmisten kanssa voi olla niinkin hauskaa, kun asuu samassa osoitteessa. Kämppekaverit toivat turvaa, ja tuntui ihanalta palata kotiin, kun tiesi perheen odottavan siellä.

”Parasta oli yhteinen aika, jolloin ei tarvinnut tehdä mitään. Istuttiin vain sohvalle ja katseltiin Frendejä. Se oli juuri sitä, mitä tarvitsin niinä hetkinä.”

Lopulta neljä kuukautta kuluivat ja paluu kotimaahan koitti. Suomessa yhteydenpito syveni. He vierailivat toistensa luona ja istuivat iltaa. Aina kun he tapasivat, kukaan ei ollut hiljaa seuraavaan kuuteen tuntiin.

Queer-ihminen etsii perhettä, jossa kokee kuuluvansa joukkoon

Valittu perhe on joukko ihmisiä, jotka vapaasti valitsevat toisensa merkittäväksi osaksi elämäänsä.

Termi on peräisin vuodelta 1991, ja sen on nimennyt **Kath Weston** kirjassaan *Families we choose*. Valittu perhe voidaan ymmärtää joukkona ihmisiä, joilla ei ole biologista tai laillista perhesuhdetta, mutta jotka ovat emotionaalisesti niin läheisiä, että he kokevat olevansa samaa perhettä.

litu toteaa, että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuuluvilla on usein perhe-elämästä hyvin erilainen kokemus kuin valtaväestöön kuuluvalla. Vaikka suku tai synnyinperhe olisi näennäisesti hyväksyvä, sukulaisten suhtautuminen voi kuitenkin olla erilainen.

Siinä missä heteroiden kumppanit usein kiinnostavat sukua, queer-suhteet saatetaan nähdä mielen-

”Me kutsumme itseämme perheeksi. Juliana on minulle kakkosäiti ja Sara sisko. Minulle tämä tuntuu siltä, että minulla on toinenkin perhe.”

Mari (vas.) ja Venla

osoituksina, eikä olekaan itsestäänselvyys, että kumppani on kutsuttu perhejuhliin.

”Biologisilla perheenjäsenillä on yleensä jo lapsen syntymästä asti jonkinlainen ajatus siitä, mitä lapsen tulisi tehdä elämällään. Tarina on jo kirjoitettu etukäteen. Monella queer-ihmisellä tämä tarina ei vain vastaa sitä, mitä he itse haluavat”, litu kuvailee.

Tällainen tilanne ajaa etsimään uudenlaisia perhesuhteita – ihmisiä, jotka haluavat nähdä toisen elävän sitä elämää, jota tämä oikeasti haluaa elää. Valitun perheen ympäröimänä omaa tarinaansa on helpompi kirjoittaa juuri niin kuin itse haluaa.

Valittu perhe muutti käsitystä siitä, mitä perhe voi olla

litu oli muuttanut jo 15-vuotiaana pois lapsuudenkodistaan Joensuusta, ja etäisyyttä synnyinperheeseen oli Tampereen-kodista 400 kilometriä. Sarankin vanhemmat asuivat toisessa kaupungis-

sa, ja Juliana oli muuttanut Suomeen Brasiliasta – hänellä oli Tampereella puoliso, mutta ei lapsia tai muuta sukua.

”Me sitten leimaannuimme Julianaan”, litu kertoo.

”Me kutsumme itseämme perheeksi. Juliana on minulle kakkosäiti ja Sara sisko. Minulle tämä tuntuu siltä, että minulla on toinenkin perhe.”

litu on yhteydessä myös biologiseen perheeseen, mutta pitkä välimatka vaikeuttaa yhteydenpitoa. Juliana sen sijaan asuu lähellä, mikä on tuonut turvaa. Valitulle perheelle tulee puhuttua useammin, ja heidän kanssaan voi jakaa kaiken.

”Jos on rankka päivä, voi aina laittaa siskolle ja kakkosäidille viestiä. Heiltä saan neuvoja ja sympatiaa ilman pelkoa siitä, että he tuomitsevat. Se on ihana ja lohduttava asia.”

Valitun perheen löytäminen on luonut litulle uudenlaisen käsityksen perheestä ja perheellisyy-

destä. Sen merkitys elämässä on ollut valtava, senkin vuoksi, että litu muutti synnyinperheensä luota jo teini-ikäisenä, eikä lähellä ollut muita tukevia aikuisia.

litu kertoo, että valitun perheen kesken on puolivitsillä puhuttu, että lähdettäisiin vielä joskus asumaan ulkomaille yhdessä. Vaikka perheen kanssa

olisi ihanaa asua taas tiiviisti, etäisyys ei muuta mitään heidän välillään. Perhe on olemassa, vaikka ei asuttaisi saman katon alla. Se on yhteistä luottamusta siitä, että toiselle voi milloin tahansa laittaa viestiä ja tietää olevansa tervetullut käymään. Se on yhteistä tietoa siitä, että toinen on siellä.

”Tulemme erilaisista kulttuureista ja perhetilanteista, mutta jotenkin olemme päätyneet samaan paikkaan yhtä aikaa. Se tuntuu hullulta, mutta olen hyvin onnellinen siitä, että näin on päässyt käymään.”

Elämäntilanteet muuttuvat, mutta valittu perhe pysyy

Sekä Marilla että Venlalla on hyvät suhteet myös synnyinperheeseensä, ja ryhmän jäsenet tuntevat toistensa vanhemmat.

Mari kuvailee, ettei ryhmää voi kutsua “pelkästään ystäviksi”, mutta perheen hän käsittää ennen kaikkea synnyinperheensä. Siksi valittu perhe tuntuu oikealta sanalta: he ovat jotain ystävien ja lähisukuilaisten väliltä.

”Valittu perhe on joukko ihmisiä, jotka kasvavat kiinni toisiinsa”, Venla sanoo.

”Olen sellainen kuin olen sen takia, että minulla on ollut näin upeita ihmisiä ympärilläni. Minne tahansa menenkin, nämä ihmiset ovat täällä minua varten.”

Nyt kaikki valitun perheen jäsenet asuvat vielä samassa maassa, mutta kaikilla voi jossain kohti elämänsä olla tarve asua myös ulkomailla.

”Mutta sielumme pysyvät yhdessä”, Venla huudattaa ja nauraa.

Jotain valitun perheen sisällä on viimeisen vuoden aikana myös muuttunut.

”Meille syntyi vauva”, Venla kertoo.

Emmin nyt puolivuotias lapsi muutti kaikkien elämää, ja tietysti ryhmän dynamiikkaa. Perheen uusimman jäsenen tulo oli kuitenkin iloinen uutinen.

Muitakin muutoksia valitun perheen sisällä voi tulla, jos yhdessä aiotaan jatkaa. Ja Venla on varma siitä, että aiotaan.

”Näiden ihmisten kanssa haluan kasvattaa harmaat hiukset.”

litu

Sateenkaaren pilkettä

Helsinkiläinen valokuvaaja Siiri Odia
kuvasi filmille Helsinki Pride -juhlijoita
3. elokuuta 2021. Lisää Odian töitä on
nähtävillä Instagramissa @siiri_emmailona.

"Vapauden polttarit!"

"Ei mitään parempaa."

"Stand to face me beloved
and open out the grace of your eyes"
- Sappho, fragment 138, trans. Anne
Carson

"PROUD!"

"Ei voi edes sanoin kuvaila."

"Empatia."

"Valoa pimeydessä."

Sateenkaarimedian vuosikymmenet

OSA 4

Teksti: Ella Leppänen

Viimeisen 50 vuoden aikana nähty muutos valtavirtamediasta huokuvissa asenteissa seksuaalivähemmistöihin liittyen on ollut huomattava. Viisikymmentäluvulla asenteet olivat jyrkän tuomitsevia ja homoseksuaalisia tekoja tuomittiin rikollisena toimintana. Nykypäivänä homot ovat vakiintunut osa kaupunkien katukuvaa, kulttuuria sekä arkipäivää, eikä mediassa sallita hienovaraistakaan homofobista viestiä. Tämä artikkelisarja tutkii muutoksia, joita homoseksuaalisuuden julkikuva ja sen myötä yhteisö itse, ovat käyneet läpi Suomen historiassa. Sarjan neljännessä osassa tarkastellaan 1990-luvulla alkaneita hitaita muutoksia, joiden myötä julkinen keskustelu muuttui monimuotoisemmaksi ja inklusiivisemmaksi.

“Tunnetteko te homoja? Ehkä joitakin. Ehkä ette ketään. Mistä homon sitten voi tunnistaa?” Näillä kotiyleisölle suunnatuilla sanoilla Ylen toimittaja **Elina Pylkkänen** aloitti vuonna 1990 Vanhalla ylioppilastalolla kuvatun keskusteluohjelman. Ohjelmassa neljä miestä, kaksi homoa ja kaksi heteroa, olivat kokoontuneet keskustelemaan homoseksuaalisuudesta, siitä, miten homon voi tunnistaa sekä siitä, missä homoja on. Kaikki keskusteluun osallistuneet henkilöt käyttäytyivät asiallisesti, eikä tahallisen loukkaavia kommentteja kuultu. 90-luvulla julkinen keskustelu homoseksuaalisuudesta kävi usein kuitenkin kuumana, eivätkä monet televisioidut keskustelut säästyneet värikkäiltä ennakkoluuloilta, raamatun lainaamiselta tai kiivaalta väittelyltä.

1990-luvulla julkinen keskustelu laajeni aiemmin vallinneesta, enimmäkseen homomiehiin ja heidän seksielämänsä suuntautuneesta keskustelusta. Mukaan tulivat naisparit, avioliitto, perhe, ja adoptio-oikeus. Myös transsukupuolisten ihmisten olemassaolosta ja oikeuksista alettiin hiljalleen puhua ja olla tietoisia. Aihe oli kuitenkin paljon jäljessä seksuaalivähemmistöistä käytävää keskustelua. Ensimmäinen juridinen sukupuolimerkinnän muutos Suomessa tapahtui vuonna 1988, kun eräs transnainen vei asiansa hallinto-oikeuteen. Suomen Transtukupiste avattiin vuonna 1994, josta alkanut toiminta on yhä käynnissä ja toimii Setan erillisyyksikkönä. Vuonna 2019 järjestön nimeksi muuttui Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus.

90-luvulla mediassa haastattelijoiden ja juontajien kysymyksistä paistoivat läpi ne asenteet ja ennakkokäsitykset, joita suuri osa suomalaisista yhä kantoi homoseksuaalisuuteen liittyen. Elina Pylkkäsen homovieraat saivat vastaila tiedusteluihin homoilla mahdollisesti käytössä olevasta salakielestä, jonka avulla he kommunikoisivat toisilleen ja tunnistaisivat toisiaan. Ohjelmassa Chant-lehden päätoimittaja **Hannu Puttonen** pohti sitä, miten nuorison suosimien artistien, kuten **Madonnan**, **Michael Jacksonin** ja **Boy Georgen** normaalin ja rikkovan sukupuolen ilmaisu vaikuttaa nuorten käsitykseen seksuaalisuuden monimuotoisuudesta. Setan puheenjohtaja **Jorma Hentilä** otti esille tämän sarjan aiemmissa osissa mainitun **Monsieur Mossen**, ja totesi ettei sen paremmin suomalainen Mosse kuin nykypäivän ulkomaalaiset räväkät pop-tähdetkään tarjoa useimmille nuorille homoseksuaaleille todellista samaistumispintaa.

Suomessa julkisesti homoseksuaalisuutensa myöntäviä, tai sen mahdollisuuden viittaavia julkisuuden henkilöitä oli 90-luvun alussa vain harvoja. Taiteilija ja kirjailija **Tove Jansson** teki vuonna 1992 historiaa saapumalla presidentin itsenäisyyspäivän vastaanotolle yhdessä elämäkumppaninsa **Tuulikki Pieti-**

“Mistä homon sitten voi tunnistaa?”
Elina Pylkkänen kysyy Vanhalla Ylioppilastalolla kuvatussa keskusteluohjelmassa.

län kanssa. He olivat ensimmäinen samansukupuolinen pariskunta Linnan juhlassa, vaikkakin sen ajan iltapäivälehdet vaikenivat asiasta. Homoseksuaalisuuden ympärillä vallitsi vieläkin vaikenemisen kulttuuri.

Vuonna 1993 keskusteluohjelmassa *Tasavalta!* puuhuttiin sukupuolen moninaisuudesta, lähetys oli siis aikaansa edellä. Keskustelussa pyrittiin erottelemaan sosiaalinen sukupuoli biologisesta, mietittiin määritteleekö pukeutumistyyli sukupuolen ja kuultiin mitä raamattu sanoo aiheesta. 90-luvulla seksuaali- ja sukupuoli-identiteetit sekoittuivat vielä keskenään, eikä niistä aina puhuttu erillisinä käsitteinä. Eräs ohjelman vieras määritteli sosiaalisesti sukupuolekseen nahkahomon miehen sijaan. Tämän jälkeen ohjelmassa pohdittiin miehen määritelmää.

Vuonna 1996 Ylen *Ajankohtaisessa kakkosessa* keskusteltiin homojen avio-oikeudesta. Studioissa istui muun muassa vielä nykypäivänäkin keskusteluun innokkaasti osallistuva kristillisdemokraattien kansanedustaja **Päivi Räsänen**. Myös aiemmin mainittu Jorma Henttilä kertoi ohjelmassa kokemuksestaan puolison kuoleman jälkeisessä perintöverotaistelusta. Keskustelussa harva oli ehdottomasti homosuhteita vastaan, mutta monia huolestutti homoavioliitto terminä, koska se tuli erottaa perinteisestä avioliitosta. "Eihän kaikkia arvoja voida lähteä sekoittamaan", kommentoi eräs vieras, joka oli tullut ohjelmaan puolustamaan naisten oikeuksia. Kansanedustaja **Esa Lahtela** totesi nähtyään videon yhdessä asuvasta lesboparista, että tulisi olla niin kutsuttu perusperhe joka määrää lainsäädännön, ja jos sitten on "tuon tyyppisiä" parisuhteita, he saavat valmistautua maksamaan siitä muun muassa epätasa-arvoisella perintöverolla.

Keskustelu seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä oli kuitenkin nousussa.

Vuonna 1996 Ylen *Ajankohtaisessa kakkosessa* keskusteltiin homojen avio-oikeudesta.

90-luvulla nähtiin ensimmäiset merkit liikehdinnästä tulevan vuosituhannen avoimempaan ilmapiiriin, ja seksuaalisuuden sekä sukupuolen moninaisuus alkoi viimein nousta kansan tietoisuuteen median avulla, vuosikymmenien tukahduttamisen ja vaientamisen jälkeen. Yhteisön sisäiseen keskusteluun tuli myös moninaisempaa sisältöä, kun homomieskeskeisessä alakulttuurissa alkoi näkyä yhä enemmän naispareja, sateenkaariperheitä ja keskustelua sukupuolen kokemuksesta ja ilmaisusta. Vuosikymmenen lopulla saavutettiin taas yksi lainsäädännöllinen virstanpylväs, kun vuonna 1999 niin sanottu kehotuskielto, eli lakipykälä joka kielsi julkisen kehoittamisen seksuaaliseen kanssakäymiseen saman sukupuolen kanssa, kumottiin. Vuosituhannen vaihteessa alkoi todellinen kampanjointi sateenkaariperheiden ja homojen avio-oikeuksien puolesta, ja seksuaalivähemmistöt ilmestyivät myös valtaviiran elokuvaan ja TV-sarjoihin. Pilkkeen seuraavassa numerossa pohditaan, oliko tästä uudesta näkyvyydestä mediassa hyötyä sateenkaari-ihmisille.

Vuonna 1993 esitetyssä ohjelmassa *Tasavalta!* keskusteltiin biologisen ja sosiaalisen sukupuolen erosta.

Päivi Räsänen keskustellessa ohjelmassa homojen avio-oikeudesta vuonna 1996.

EINO NURMISTO
HOMO
HOMOPOJAN OPAS

SALARAKAS

*Thank you for
the wonderful
gift*

Have a happy one

EI RASISMILLE!
MOT RASISMI!
AGAINST RACISM!

DADDYGREENS.FI
DADDY
GR

GO LI
COF

